

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-77>

**LEGAL PRINCIPLES OF PUBLIC PARTICIPATION
IN FORMING STATE CUSTOMS POLICY**

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ
У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ**

Yaromii I. V.

PhD in Law

Яромій І. В.

кандидат юридичних наук

Активна участь громадськості у формуванні митної політики сприяє підвищенню рівня довіри до влади та зміцненню демократичних інститутів. Ефективна взаємодія між державою та громадськістю у сфері митної політики є запорукою успішного розвитку зовнішньоекономічної діяльності країни. Залучення громадян до процесу прийняття рішень сприяє створенню сприятливого бізнес-клімату, залученню інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Водночас, громадський контроль за діяльністю митних органів забезпечує захист інтересів споживачів та запобігає зловживанням службовими особами. Отже, роль громадськості у формуванні державної митної політики є визначальною. Активна участь громадян у цьому процесі сприяє забезпеченню прозорості, підзвітності та ефективності митного регулювання, що, в свою чергу, є важливим фактором успішного розвитку економіки країни та підвищення добробуту її громадян.

Аналіз чинного законодавства дозволяє стверджувати, що наразі відсутній комплексний підхід щодо визначення категорії «громадськість». Так, на нормативному рівні «громадськість» в залежності від сфери суспільних відносин розглядається як: 1) одна або більше фізичних чи юридичних осіб, їх об'єднання, організація або групи, які діють згідно з чинним законодавством України або практикою [1]; 2) одна чи більше фізичних або юридичних осіб, їх об'єднання, організації або групи, зареєстровані на території, на яку поширюється дія документа стратегічного планування [2]; 3) одна чи більше фізичних або юридичних осіб, їх об'єднання, організації або групи [3]; 4) уповноважені представники замовника (забудовника) та проєктувальника, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємств та установ, громадських організацій, професійних громадських спілок, громадських представницьких

уповноважених органів самоорганізації населення, зареєстрованих в установленому порядку, власників будівель і споруд, земельних ділянок у відповідному кварталі, мікрорайоні [4].

І хоча наведені визначення стосуються таких сфер суспільних відносин як охорона довкілля та містобудування [5, с.36], можливо виокремити ознаки, які будуть загальними для правової категорії «громадськість», до яких віднесемо: 1) суб'єктність (формується із фізичних та/або юридичних осіб, їх об'єднань, організацій або груп); 2) легітимність (діяльність здійснюється згідно з чинним законодавством України); 3) громадська позиція та зацікавленість суспільними питаннями (проявлення інтересу та активної позиції до певних сфер суспільного життя, наявність конкретних інтересів та цілей, які прагне реалізувати); 4) представництво (може бути представлена уповноваженими особами, які діють від її імені); 5) правова форма організованості (зокрема, у формі громадських організацій, професійних спілок, органів самоорганізації населення).

Отже, громадськість у загальному сенсі - це активна, легітимна, зацікавлена та організована сукупність фізичних і юридичних осіб, що бере участь у суспільному житті з метою захисту своїх інтересів та сприяння розвитку суспільства. В свою чергу, Н.І. Білак пропонує визначення поняття «неурядові організації» як утворені в установленому законом порядку, на добровільних засадах недержавні, неприбуткові, незалежні інституції, метою діяльності яких є захист прав і свобод, задоволення економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Формами функціонування неурядових організацій є: громадські об'єднання; благодійні організації; професійні спілки, їх об'єднання; об'єднання організацій роботодавців; творчі спілки, їхні територіальні осередки та ін. [6, с. 3]. Громадські організації, об'єднання громадян, інші інститути громадянського суспільства відносять до числа суб'єктів реалізації державної митної політики [7, с150].

До переліку нормативно-правових актів, які слугуватимуть правовими засадами в частині взаємодії громадськості та митних органів у формування та реалізації економічної складової державної митної політики віднесемо:

Митний кодекс України (прямо не передбачає механізмів участі громадськості в розробці державної митної політики, однак створює правове поле для такої участі, забезпечуючи прозорість митних процедур та доступ до інформації) [8];

Закон України "Про звернення громадян" (гарантуючи право громадян на звернення до органів державної влади, включаючи митні

органи, з пропозиціями, заявами та скаргами, слугує інструментом для внесення пропозицій щодо удосконалення державної митної політики (в тому числі її економічної складової), а також для оскарження дій або бездіяльності митних органів) [9];

Закон України "Про доступ до публічної інформації" (забезпечуючи право громадян на доступ до інформації, що знаходиться у володінні органів державної влади, включаючи митні органи, це закон слугує інструментом для отримання інформації про діяльність митних органів, а також для аналізу та оцінки ефективності державної митної політики та її економічної складової) [10];

Постанову Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 р. № 996 (визначаючи механізми участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, включаючи митну політику, постанова передбачає проведення консультацій з громадськістю, громадських слухань, а також створення громадських рад при органах державної влади) [11];

Закон України «Про громадські об'єднання» (регулюючи діяльність громадських об'єднань, які можуть брати участь у формуванні та реалізації державної митної політики, закон вказує на право громадських об'єднань представляти інтереси своїх членів, а також здійснювати громадський контроль за діяльністю митних органів) [12] та інші.

Зазначені нормативно-правові акти в комплексі створюють умови для участі громадськості у формуванні та реалізації економічної складової державної митної політики, оскільки забезпечують правові механізми для отримання інформації, внесення законодавчих пропозицій, а також здійснення громадського контролю.

Висновки. Таким чином загалом можна відмітити, що в Україні сформовано доволі потужну нормативно-правову платформу для участі громадськості у формуванні та впровадженні ефективної державної митної політики. Водночас важливо відмітити на практичній стороні впровадження існуючих механізмів, відкритості, прозорості, та налагодження діалогу між громадськістю та митними органами.

Серед пропозицій щодо удосконалення законодавства в частині участі громадськості у формуванні державної митної політики пропонуємо сформуванню правове підґрунтя для можливості формування громадських рад на локальному рівні при митницях. Передбачається, що такі зміни матимуть позитивні наслідки у вигляді: 1) підвищення рівня громадського контролю на локальному рівні, шляхом надання можливості громадянам та представникам бізнесу безпосередньо

контролювати діяльність митних органів у своєму регіоні, що в свою чергу сприятиме запобіганню корупції, зловживанням та порушенням прав громадян; 2) врахування місцевих особливостей, специфіки регіону, особливостей місцевого бізнесу та потреб громадян, що дозволить приймати більш ефективні та зважені рішення з питань митної політики, а також сприятиме посиленню діалогу між митними органами та громадськістю; 3) громадські ради стануть платформою для відкритого діалогу між митними органами, громадянами та бізнесом, що сприятиме підвищенню рівня довіри до митних органів та покращенню їхньої роботи; 4) залучення громадськості до формування митної політики, що дозволить надавати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення митного законодавства та практики його застосування, враховувати думку громадськості при формуванні державної митної політики; 5) підвищення рівня обізнаності громадян, оскільки участь у роботі громадських рад дозволить громадянам краще зрозуміти принципи роботи митних органів та особливості митного законодавства, що сприятиме підвищенню рівня правової культури та активізації громадянської позиції.

Література:

1. Про затвердження Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля: наказ Мінприроди України від 18.12.2003 р. №168 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0155-04/conv>.
2. Про стратегічну екологічну оцінку: закон України від 20.03.2018 р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>.
3. Про оцінку впливу на довкілля: закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
4. Про Порядок громадського обговорення містобудівної документації в м. Києві: рішенням Київської міської ради від 16.06.2005 р. №438/3014. URL: <http://kmr.gov.ua/uk/content/rishennya-no4383014-vid-16062005r-pro-poryadok-gromadskogo-obgovorennya-mistobudivnoyi>.
5. Юшкевич О.Г. Громадськість: визначення у чинному законодавстві. 2019. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31139/1/36.PDF>
6. Білак Н.І., В.А. Пахомов. Основні аспекти роботи неурядових організацій в місцях позбавлення волі. 2021 р. С.20.
7. Яковлев І.П. Публічне адміністрування у сфері державної митної справи: предметно-кількісний вимір. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Юриспруденція. 2015. №17 том 1.

URL: https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc17/part_1/41.pdf

8. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

9. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

10. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

11. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

12. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 року № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>